

Dyrevelfærd på grisens sidste rejse

Dyretransport Selvom der både fra erhvervet og myndighedernes side er fokus på at sikre dyrevelfærden under grisetransporter, er der stadig plads til forbedringer.

| INDBLIK

Aage Kristian Olsen Alstrup

Specialdyrlæge, ph.d. og freelancejournalist

26.06.23

Transporten til slagteriet udgør ikke blot grisens sidste rejse – det er formentlig også den dag i grisens liv, hvor den får de allerfleste nye indtryk og oplever flest forandringer.

Forud for køreturen har en del slagtesvin allerede været på en anden skelsættende rejse, nemlig når de som fravænnede 30 kg-grise er blevet transporteret fra smågriseproducenten til slagtesvineproducenten. Denne rejse har for mange danskfødte grise været betydelig længere end slagteritransporten, idet der hvert år eksporteres omkring 10-15 millioner levende grise ud af landet, hvoraf de fravænnede grise udgør den største andel. Til sammenligning blev der i 2022 sendt omkring 17,8 millioner grise til slagtning i Danmark.

Forud for rejsen

De første forandringer i grisenes liv sker allerede før selve transporten. Typisk mærker gårdens personale dyrene op, og de slagteklare af dem lukkes sammen i udleveringsstier eller mles i udleveringsvogne. Det er også her, at producenten vurderer, om der er grise, som ikke transportegnede, eller om de eventuelt kun må transporteres adskilt fra de øvrige grise til

slagtning som skånetransport. Eventuelle sammenblandinger af grise, der kommer fra forskellige stier, får dem til på ny at påbegynde etableringen af hierarkier. Aggressionerne kan forstærkes af, at grisene mister kontakten med deres gamle stifæller. Dette fører ofte til aggression og nogle gange tillige slåskampe, og en del grise får fysiske skader på kroppen, herunder bidmærker, foruden at det stresser dem.

Af hygiejniske grunde bliver grisene fastet forud for transporten. Selvom grisenes mavesæk indeholder en blindsæk, som kan indeholde foderrester i et stykke tid, vil grisene føle sult efter nogle timer. Den samlede fastetid kan blive betydelig, hvis selve transporten tager lang tid, eller hvis grisene skal vente i slagteriets ventestald inden slagtning. Undertiden anmeldes slagskader, fx udført med gentagne slag med tatover-hamre, men antallet er dog så begrænset, at selvom det er alvorligt nok for den enkelte gris, er det næppe et generelt velfærdsproblem for danske slagtesvin.

På landevejen

Grisene bliver typisk transporteret med lastbil til slagteriet. Danmark er et lille land, og derfor er transporttiden typisk noget kortere, end den kan være i en del andre europæiske lande. Så længe transporttiden holdes under 8 timer, er der ikke krav om drikkevand. Med det stadigt reducerede antal danske slagterier får mange slagtesvin dog efterhånden en lidt længere transporttid end tidligere. Transporttiden kan også forlænges, hvis der gøres ophold undervejs – fx på grund af hviletidsregler eller bilkøer.

Slagtesvin producerer meget varme, og i lastbilen er de tæt pakkede i flere etager. De mange grise på relativt ringe plads betyder, at temperaturen stiger inde i flokken. Yderligere har grise vanskeligt ved at regulere kropstemperaturen, blandt andet fordi deres svedkirtler ikke er funktionelle. Værst er det naturligvis en varm sommerdag, men også resten af året kan temperaturen blive høj inde i lastbilen.

Lastbilerne kan både ventileres naturligt ved at åbne luger ind til grisene og mekanisk ved hjælp af ventilatorer på siden af vognen. Typisk varierer rumtemperaturen inde i grisetransportereren afhængig af, hvor den måles. Således viser et dansk studie med 20-25 kg grise, at der er varmere forrest i bilen, fordi der bliver trukket mest frisk luft ind i bagenden af lastbilen, hvorfra luften fordeler sig fremad i vognen. Det betyder, at temperaturen kan være op mod 10 °C højere i forenden end i bagenden af lastbilen, hvilket naturligvis kan have betydning for, hvor udsatte grisene bliver for varmestress. Formentlig gør det samme sig også gældende for slagtesvin.

De mange søer på relativt ringe plads betyder, at temperaturen stiger inde i flokken. (Foto Mette Herskin/AU Foulum).

Generelt er varmemstress mest problematisk for store grise, der har en relativt lille kropsoverflade til at komme af med varmen med, mens problemet er mindre for fravænningsgrisene. Under transporten af især udsættersøer kan de pådrage sig knubs, når bilen kører og stopper – det ses blandt andet som læsioner omkring haleregionen. Og det er sjældent muligt at holde grisene helt adskilte, hvorved der undervejs kan opstå hierarkiske kampe mellem grise, der ikke kender hinanden på forhånd. En meget sjælden gang er lastbilerne involveret i trafikuheld, og væltede grisetransporter er naturligvis i disse sjældne tilfælde et dyrevelfærdsproblem.

Fakta

Søernes velfærd særligt udsat

For søernes vedkommende er der særlige forhold, som kan påvirke dyrevelfærden. Således har søerne på grund af deres betydeligt større kropsstørrelse vanskeligere ved at komme af med varmen. Dette er betinget af, at hudarealet er relativt lille i forhold til kropsvægten, og derfor kan man se påvirket dyrevelfærd, allerede når temperaturen overstiger 15 °C til 20 °C i lastbilen. Det betyder, at søerne lettere risikerer at udvikle varmemstress end andre grise. Af samme grund må søer højst transporteres i otte timer i Danmark, og højdrægtige søer må slet ikke transporteres.

Ny-fravænnede må dog stadig sendes til slagtning, mens deres stofskifte stadig er højt, og yveret stadig indeholder mælk. Hertil kommer, at mange søer er i ret ringe kondition, når de slagtes, samtidigt med at de kan have et dårligt bevægeapparat og

dårlige klove. Alt sammen forhold, der gør det vanskeligere for dem at klare transporten fra gården til slagteriet. Et dansk studie har vist, at udsættersøernes kliniske tilstand kan forværres under transporten, og at det både er afhængig af transporttiden og vejrforhold undervejs.

På slagteriet

Ankommet til slagteriet bliver grisene læsset af lastbilen og ført til slagteriets ventefolde. Oftest mødes de ude på rampen af en embedsdyrlæge, der som en del af ante mortem-kontrollen vurderer dyrevelfærden. Det er altså her, at grisens transportegnethed bliver endeligt afklaret af en fagperson, der således tager stilling til, om landmandens og vognmandens tidligere vurderinger var de rigtige. Det kan også her blive besluttet at aflive stressede og skadede grise med en bolt pistol. Typiske problemstillinger er, om halte grise forsvarligt har kunnet transporteres til slagteriet, og ligeledes om brok-grisene har kunnet transporteres. Det bliver også vurderet, om skadede og syge, men stadig transportegnede grise er blevet holdt korrekt adskilt fra andre grise under transporten.

På slagteriet bliver grisene lukket ind i ventestalden, og selvom det tilstræbes, at slagtekapaciteten modsvarer det løbende flow af lastbiler, som ankommer med nye grise, så kan der nogle gange godt opstå ventetider på op til mange timer – især for søer – før slagtning. Undertiden overnatter søer på slagterierne, før de næste morgen slagtes. Slagtningerne foregår ved at bedøve grisene kortvarigt med kuldioxid, hvorefter de i bedøvet tilstand stikkes i halsen og dør af blodtabet.

I dag transporteres orner adskilt, men det bør måske alligevel nævnes, at med øget opdræt af intakte orner vil det være en udfordring at transportere dem alle til slagterierne.

Fakta

Kilder og forslag til videre læsning

- EFSA-rapporten: »Welfare of pigs during transport«. EFSA Journal 2022 (108 sider). Doi: 10.2903/j. efsa.2022.7445
- Herskin et al.: Review on transport of sows. European Union Reference Centre for Animal Welfare Pigs, 2023.
- Herskin et al.: Significant variation in the management of cull sows before transport for slaughter: results from a survey of Danish pig farmers. Veterinary Record 2020, 186, 6.
- Thodberg et al.: Experiences and opinions of Danish livestock drivers transporting sows regarding fitness for transport and management choices relevant for animal welfare. Transl. Animal Science 2020, 4, 2, txaa015. Doi 10.1093/tas/txaa015

Hvordan øges dyrevelfærden under transport af grise?

Der er ingen tvivl om, at transporter af grise til slagtning kan påvirke deres velfærd negativt. EFSA-rapporten »Welfare of pigs during transport«, der udkom i 2022, giver nogle anbefalinger til transport af grise. Blandt andet anbefales det ikke at blande grise, der ikke har gået sammen forud for slagtningen. Grisene bør have adgang til drikkevand, idet der dog er usikkerhed omkring, hvor meget vand de reelt drikker. Hvad angår faste, er der modsatrettede hensyn, idet ældre studier viser, at faste muligvis forebygger køresyge og overophedning. Grisene skal have mulighed for at hvile forud for transporten. Grisene transportegnethed skal individuelt vurderes. Læsningen af grisene skal ske roligt. Transporttiden skal være så kort som muligt, og temperaturen i lastbilen bør monitoreres og holdes under 20 °C for søer, 22 °C for slagtesvin og 25 °C for fravænningsgrisene, og under alle omstændigheder under henholdsvis 22 °C, 25 °C og 30 °C. Ligeledes bør grisenes tæthed vurderes. Endelig anbefaler rapporten, at der forskes yderligere i, hvordan transport af grise kan ske så skånsomt som mulig, da der stadig er mange uafklarede forhold. Hertil kommer en række andre anbefalinger, som rapporten nævner, lige fra planlægning af transporterne til beskyttelse mod vejrlig.

Emneord:

Dyretransport

Grise

Dyrevelfærd

Denne artikel er del af

DVT årgang 2023 nr. 6

